Наталія Маковецька

ІСТРИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ ДИТЯЧОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку нашої держави, що характеризується загостренням кризових явищ у багатьох сферах, зростанням різноманітних соціальних відхилень у поведінці, поширеною стає проблема розповсюдження дезадаптації у дитячому та молодіжному середовищі, що призводить до появи учнів, які не здатні у повній мірі самостійно пристосуватися до вимог різних соціальних інституцій, що зумовлює зниження позитивного впливу на їхній розвиток та зростання дії негативних чинників соціалізації й поступове перетворення учнів на жертв процесу соціалізації.

Як зазначають науковці у сфері соціальної допомоги, соціальна профілактика дезадаптації має передбачати [1, с. 331]: 1) запобігання дії негативних та підсилення позитивних об'єктивних соціальних чинників (створення умов для покращення життєдіяльності, розширення можливостей для задоволення потреб різного рівня, покращення умов соціально-правового захисту та отримання соціальних послуг); 2) запобігання дії негативних та підсилення позитивних суб'єктивних соціальних чинників (надання необхідної інформації, формування професійних і життєвих навичок, розвиток комунікабельності, сприяння самопізнанню та самовизначенню).

Аналіз історико-педагогічної літератури з проблеми профілактичної діяльності з дітьми та молоддю показав, що її витоки закладено далеко до появи соціальної педагогіки та соціальної роботи як важливих напрямів науки та професійної діяльності. Так, аналіз досліджень О. Скавронської засвідчив, що соціально-педагогічну роботу з неповнолітніми правопорушниками в Україні проводили уже в кінці XVIII ст., тоді як масового поширення вона набула в XIX сторіччі. Як зазначає дослідниця, про це свідчать такі факти: утворення Відомства Закладів Імператриці Марії, що об'єднувало виховні будинки, імператорське жіноче Патріотичне товариство та Відомство дитячих притулків (1797 р.); відкриття Товариства опіки неповнолітніх, що здійснювало захист дітей, з якими погано поводилися дорослі й спричиняли їм фізичну та моральну шкоду (1892 р.); виникнення Київського товариства допомоги, товариства виховання та захисту дітей, Київського педагогічного товариства взаємної допомоги, педагогічного товариства ім. Ушинського, Київського комітету благодійних товариств тощо [2, с. 138–139].

Дослідницею виокремлено особливу роль земств в організації соціально-педагогічної діяльності в Україні у другій половині XIX ст. з метою виправлення поведінки підлітків, а не їхнього покарання через здійснення такої роботи [2, с. 141]: керівництво соціальною діяльністю в

губерніях і повітах шляхом утримання громадських та благодійних закладів; відкриття виправних притулків, землеробських колоній, ремісничих виправних притулків; утворення різноманітних громадських соціальних інституцій в Києві, Одесі, Харкові та інших місцях (благодійних організацій, дитячих клубів та спілок), які надавали соціальну допомогу дітям, організовували вечори, лекції, здійснювали профілактику правопорушень у молодіжному середовищі, проводили виховну роботу до різноманітних свят, урочистостей. Також науковець зазначає, що важливе значення для організації соціально-педагогічної діяльності з неповнолітніми мали: створення у 1819 році благодійної організації «Товариство піклування про тюрми», що сприяло наданню матеріальної і моральної допомоги засудженим; створення у 1879 році Головного тюремного управління, яке створювало і контролювало виховно-виправні заклади для неповнолітніх. Як бачимо, профілактичній діяльності в Україні приділялася увага ще з кінця XVIII сторіччя, а уже у другій половині XIX її здійснювали певні соціальні державні інституції та благодійні організації.

У змісті профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками в Україні дослідниця виокремила такі зрушення на певних етапах [2, с. 147–151]: 1) *у 20–30 роки XX ст.* – профілактика була одним із багатьох напрямів роботи; 2) *у другій половині 50–80 роки XX ст.* – профілактика стає пануючим напрямом роботи з дітьми, схильними до правопорушень (пов'язано з вивченням проблеми вільного часу школярів, з'ясуванням функцій школи, сім'ї та громадськості у керівництві вільним часом школярів, а також визнанням роботи за місцем проживання як основної ланки діяльності соціального педагога; профілактична робота передбачала масове заохочення підлітків до активної роботи у позашкільних закладах за місцем проживання; діяльність з неповнолітніми злочинцями та бездоглядними дітьми здійснювалася дитячими кімнатами міліції); 3) *у другій половині 80-х – 90-х роках XX ст.* профілактика залишається основним напрямом діяльності соціального педагога, але розширюється коло її об'єктів (суб'єктами соціально-педагогічної роботи є класні керівники, інспектори у справах неповнолітніх, батьківські комітети при школах, батьківські комітети з місцем проживання, ради будинків та ради сприяння сім'ї та школі, фахівці з соціальної роботи, організації та установи; характерне розширення змісту профілактичної діяльності – здійснення спеціальних рейдів «Діти вулиці», «Вокзал», «Ринок» з метою вилучення дітей, схильних до скоєння злочинів, підготовка молоді до здійснення контролю власної поведінки, залучення дітей до суспільно-корисної діяльності, забезпечення змістовного дозвілля підлітків у вечірній час та вихідні дні, організації у мікрорайоні багатопрофільних загонів і клубів юних туристів, друзів міліції, лекторію правових знань; починають виникати спеціальні профілактичні служби; повернення до «вуличної соціальної роботи»; соціально-педагогічна діяльність з малолітніми злочинцями відбувалася у виправних закладах закритого типу (виховно-

трудові колонії, професійно-технічні училища соціальної реабілітації, школи соціальної реабілітації).

Л. Штефан та Ю. Бекетова на основі аналізу історико-педагогічних джерел доводять, що, починаючи з 20–30 років XX сторіччя, головними суб'єктами соціально-педагогічного впливу на дітей з особливими потребами (тоді – «дефективних дітей») були працівники лікарсько-педагогічних кабінетів, кабінетів індивідуальної педагогіки та психологічних лабораторій, що існували при Психоневрологічних інститутах, які проводили діагностичну та консультаційну роботу з даною категорією дітей та їх сім'ями [3].

У січні 1925 року на базі Харківського лікарсько-педагогічного кабінету було організовано окремий дослідний дитячий будинок – установу (школа-клініка) науково-експериментального характеру для сліпоглухонімих дітей, що очолив І. Соколянський. Аналіз мети даної установи – «науково-педагогічне вивчення процесів розвитку сліпоглухонімих дітей та вдосконалення людського організму з метою «попередження його виродження, старіння й смерті» [3, с. 207] засвідчує важливість профілактики у роботі його фахівців.

Отже, спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що вже на початку XX сторіччя профілактика дезадаптації учнів з особливими потребами є одним із провідних напрямів соціально-педагогічної роботи.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звєрєвої. Київ – Симферополь : Універсум, 2013. 536 с.
2. Скавронська О. М. Витоки ідеї організації соціально-педагогічної діяльності з неповнолітніми правопорушниками у вітчизняній педагогічній думці. Теорія та методика навчання та виховання. Харків : ХНПУ, 2014. Вип. 35. 160 с.
3. Штефан Л. А., Бекетова Ю. В. Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми «з особливими потребами» (історичний аспект). *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків : ХНПУ, 2011. Вип. 29. С. 201–209.

Дмитро Максюта

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РУЙНУВАННЯ КУСКОВО-ОДНОРІДНОГО ТІЛА З МІЖФАЗНОЮ ТРІЩИНОЮ ПРИ СТИСКАННІ ВЗДОВЖ ПЛОЩИНИ ТРІЩИНИ

Однією з важливих проблем механіки деформованого твердого тіла є з'ясування механізму руйнування тіл при стисканні. До цього класу проблем відноситься задача про зрушення тріщини при стисканні тіла у напрямку, паралельному її берегам. Оскільки при такому навантаженні в